

Ратко Лалић – сликар пролазности и носталгије

Напустио нас је Ратко Лалић, велики сликар.

Ратко Лалић се није одвајао од природе, али она није успела да га поткупи оним чарима којима нису могли одолети други сликари и песници. Занемаривао је заносне пролећне мирисе рађања и пупљења. Није се обазирао ни на блиставу свежину јарких боја процвалог цвећа у лето, није га мамила раскошна једрина јесењих плодова, а ни идилични пејзажи планинских врхова завејаних снегом.

Поглед Ратка Лалића лутао је ка појавама које је само он у природи могао да примети, проживи, учини их лепим и научи нас њиховим вредностима. Мисао и срце везивао је за завели сунцокрет, заборављену сасушену гранчицу, бусен земље поред пута, пожутелу стрњику, испреплетено шибље, напуштено гнездо гаврана, сасушене травчице које извирују из снегом прекривене црнице. Колико љубави према животу има у уметнику који даје право на лепоту призорима који у стварном свету испуњавају душу тугом и подсећају на неумитну пролазност, на смежуравање надања, на усахнуло свега у шта се веровало, на суморну најаву краја који неминовно долази. Лако је волети гиздаве, сазреле сунцокрете поносито окренуте ка небу, златних латица и кочоперних стабљики, али Лалић је одао почаст усахлим сунцокретима, погнутим и уморним, поцрнелим и немоћним. Научио нас је да разумемо и саживимо се са њиховим опуштеним, танким вратовима који једва држе изобличене, беживотне главе, упознао нас је са лепотом свега у природи, у свим етапама нестајања, показао нам је да је ружно непривлачно само из једне перспективе, а ако му се приступи с разумевањем и искреном добротом, освојиће нас дубином своје естетике, засноване на слојевима стварног, проживљеног и натоложеног, искреног и болног, суоченог са коначношћу.

Боје нестајања су боје земље, па се на Лалићевим сликама уклапају смеђе нијансе, од беличасте до скоро црне. Повремено им је Лалић додавао боју успламтеле светлости, у којој нема наде, али има убедљивости, јер су то нијансе заласка сунца, последњег трептаја, који продире кроз Лалићеве вертикале разноликих умирућих гранчица (исп. „Породица уз пут”, 1995, „Лоза и зид”, 2002). На старијим Лалићевим сликама, какво је, на пример, једно од најупечатљивијих његових дела „Моје двориште” (1974) или „Пањ” (1977), преовлађују зелени тонови, који буде асоцијације на дубине реке или шуме, умотавајући садржај слике у чаробна смарагдна пространства у којима се зеленило прелива ка сивкастом, смеђем или плавом. На неким сликама, као што су „Записи на зиду Старог сајмишта” (2001), кроз сасушене, изувујане гранчице винове лозе, продире један посебан светлоружичасти тон који подсећа на последњи титрај дана пред ноћ. Ратко Лалић је нијансе црвене боје подредио идеји пролазности, свести о близини краја, носталгије за доживељним и за оним за чије остварење више нема времена ни наде. На слици „Бреза” (2000), чију оголелу крошњу сликар посматра одоздо, кроз сплет грана и гранчица, продире загаситоплаво небо. То је боја сумрака који се претвара у ноћ, док се појаве још увек могу разабрати, иако већ почињу да се криве у перцепцији и да застрашују. Тако и крошња брезе разастрта по целој слици, у том тамном плаветнилу изазива час носталгију за питомим дрветом испод којег смо одрасли, час језу пред застрашујућим злослутним многоногим пауком.

Повијене травке, вертикални прUTOви, преплетене гранчице, стогови и стрњика у бојама сећања и неповратности представљају само прву димензију слика Ратка Лалића. Наиме, он је успевао да постигне (бар) двоструки доживљај својих слика у оку посматрача. Иако је сликао стварне појаве из природе и готово реалистички успевао да их представи, све његове слике се могу доживети и као апстрактне. Његове гранчице, на пример, на слици „Велики жбун” (1994) могу се протумачити и као апстрактна мрежа линија различитих нијанси сиве боје осветљених необичном беличастом светлошћу која на различит начин сенчи и групише линије. Динамика тих линија, њихов колорит и распоред могу будити различите асоцијације које не морају имати никакве везе са жбуном. Лалићев „Велик запис на зиду” (2006) такође пружа могућност да се разуме као апстрактно дело на којем су на светлој позадини бледожуте боје распоређене шире вертикалне пруге боје воска, измешане са уским тамнобраон цртама, а све то заједно чини позадину за хоризонталне линије које се повремено појављују и мешају с апстрактним облицима различитих нијанси браон боје. У ствари, на слици су уплетене сасушене гране винове лозе, са понеким листом различитих нијанси и облика.

Двоструко се разумевају и поруке слика Ратка Лалића. Његова гавранова гнезда која се појављују на многим његовим сликама за посматрача су гнезда која пружају сигурност, али и кавези кроз чије решетке је немогуће проћи и ослободити се. Његове плавичасте слике као „Записи уз ријеку” (2006) или „Дрво и небо” (2011) могу бити опис стварности и опис сна. Бојама, облицима и техником конкретно се прелива у апстрактно, јава у сан, ружно у лепо, али свуда остаје усамљеност, пролазност и носталгија.

Пре двадесетак година, на једној изложби слика у Суботици била је изложена и једна слика Ратка Лалића, која ми је приковала пажњу. Записала сам име аутора и само неколико месеци касније, захваљујући супрузи Рајка Петрова Нога (који је друговао са Лалићем и имао неколико његових слика, међу којима је и један заносни „Бадњак”), и сама сам се нашла у Лалићевом атељеу на Старом Сајмишту. Имала сам част да га упознам, разговарам с њим, гледам како ствара. Његове слике налазе се данас на мојим зидовима, на корицама моје књиге, видела сам их у Андрићграду, на Међавнику, Лалић ми је поклатио збирку песама Рајка Петрова Нога „Јечам и калопер”, која је илустрована његовим сликама. У сваком амбијенту слике Ратка Лалића добродошле су и дају му прави тон. Уче нас истини о ономе што јесте и о ономе што ће доћи.

Проф. др Рајна Драгићевић

Филолошки факултет Универзитета у Београду